

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 652/2020-35

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Miroslava Duriša a Ladislava Duditša (sudca spravodajca) v konaní o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED], zastúpených advokátkou JUDr. Renátou Smajdovou, Floriánska 1378/16, Košice, podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky proti uzneseniu Okresného súdu Košice-okolie č. k. 10 Csp 63/2017-131 z 28. mája 2020 za účasti zúčastnených osôb CaC clearing s. r. o., Pribinova 2, Košice, IČO 36 194 336, Profesionálna dražobná spoločnosť, s. r. o., Masarykova 21, Košice, IČO 36 583 936, a [REDACTED], takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Košice-okolie č. k. 10 Csp 63/2017-131 z 28. mája 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Košice-okolie č. k. 10 Csp 63/2017-131 z 28. mája 2020 **zrušuje a vec vracia** Okresnému súdu Košice-okolie na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Košice-okolie **je povinný** nahradiť sťažovateľom trovy konania vo výške 375,24 eur a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a skutkové okolnosti veci

1. Sťažovatelia sa ústavnou sťažnosťou doručенou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 8. júna 2020 domáhajú vyslovenia porušenia ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne

konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Sťažovatelia navrhujú napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie. Ústavná sťažnosť bola prijatá na ďalšie konanie uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 652/2020-12 z 15. decembra 2020.

2. Z ústavnej sťažnosti, napadnutého rozhodnutia a pripojeného spisu všeobecného súdu vyplynuli tieto podstatné skutkové okolnosti veci:

3. Právny predchodca sťažovateľov sa ako žalobca proti žalovaným (zúčastneným osobám) domáhal určenia neplatnosti dobrovoľnej dražby, avšak len vo vzťahu k draženým pozemkom v jeho vlastníctve.

4. Okresný súd uznesením z 2. júna 2017 konanie zastavil pre späťvzatie žaloby a pôvodnému žalobcovi uložil povinnosť nahradiť žalovaným trovy konania vo výške 100 %. Pôvodný žalobca 23. augusta 2017 zomrel, okresný súd mu však uznesením z 5. septembra 2017 v spojení s opravným uznesením z 3. novembra 2017 (spolu ďalej len „uznesenie vyššieho súdneho úradníka“) uložil povinnosť zaplatiť žalovaným trovy konania v celkovej sume 5 000,47 eur (žalovanej v 1. rade v sume 2 093,22 eur, žalovanej v 2. rade v sume 1 162,90 eur a žalovanému v 3. rade v sume 1 744,35 eur). Následne okresný súd uznesením z 22. februára 2018 v spojení s opravným uznesením z 28. mája 2020 rozhodol o pokračovaní v konaní s dedičmi pôvodného žalobcu (sťažovateľmi). Po doručení uznesenia vyššieho súdneho úradníka sťažovatelia podali proti nemu sťažnosť, ktorú okresný súd napadnutým rozhodnutím zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľov

5. Argumentáciu sťažovateľov proti napadnutému rozhodnutiu je možné zhrnúť takto:

a) posúdenie predmetu konania o určenie neplatnosti dražby ako oceniteľného je svojvoľné, založené je na zjavne nesprávnej interpretácii ustanovení vyhlášky určujúcej výšku trov, zakladá závažný excès, odôvodnenie tohto záveru je celkom nedostatočné a svojvoľné,

b) okresný súd sa nevysporiadal s námietkou, že uznesenie vyššieho súdneho úradníka bolo vydané proti pôvodnému žalobcovi v čase, keď už nežil, a zaväzuje neexistujúci subjekt,

c) okresný súd sa nevysporiadal s namietanou neúčelnosťou trov konania žalovanej v 1. rade a žalovaného v 3. rade spočívajúcou vo faktickej totožnosti týchto formálne samostatných subjektov.

6. Z uvedeného potom sťažovatelia vyvodzujú, že boli porušené ich základné práva uvedené v bode 1 odôvodnenia tohto nálezu.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

7. Okresný súd uviedol chronologický zoznam úkonov súdu a podaní strán s tým, že vo veci konal priebežne. Porušenie ústavných práv by podľa okresného súdu bolo dôvodom na zrušenie

rozhodnutia a vrátenie veci prvostupňovému súdu v rámci rozhodovania o odvolaní proti rozhodnutiu.

III.2. Vyjadrenie zúčastnených osôb:

8. Zúčastnené osoby nevyužili možnosť vyjadriť sa k ústavnej sťažnosti.

III.3. Replika sťažovateľov:

9. Sťažovatelia vo svojej replike uviedli, že okresný súd vecne nereagoval na ich sťažnostné námietky.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

10. Podstata námietok sťažovateľov v súvislosti s namietaným porušením ich základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie je založená na ich tvrdení o svojvoľnosti a neodôvodnenosti napadnutého rozhodnutia o výške trov konania.

11. Vo vzťahu k námietkam sťažovateľov ústavný súd v súlade so svojou stabilnou judikatúrou v prvom rade poukazuje na skutočnosť, že rozhodovanie o náhrade trov konania je integrálnou súčasťou súdneho konania, a preto všeobecný súd pri poskytovaní súdnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru môže rozhodnutím, ako aj postupom predchádzajúcim jeho vydaniu, ktorý nie je v súlade so zákonom (čl. 46 ods. 4 a čl. 51 ods. 1 ústavy), porušiť základné právo účastníka konania na súdnu ochranu, resp. jeho právo na spravodlivé súdne konanie (m. m. II. ÚS 56/05, rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. 9. 1997, Robins proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska).

12. V prípadoch, keď sťažovatelia namietajú porušenie svojich ústavou, resp. dohovorom garantovaných práv rozhodnutím všeobecného súdu týkajúcim sa náhrady trov konania, je však ústavný súd (aj vo svojej doterajšej judikatúre) zdržanlivý, vychádzajúc z toho, že problematika trov konania má vo vzťahu k predmetu konania pred všeobecnými súdmi akcesorickú povahu, a preto k zrušeniu napadnutého výroku o trovách konania pristupuje iba výnimočne (porovnaj m. m. IV. ÚS 45/06, I. ÚS 156/2010, IV. ÚS 40/2011, IV. ÚS 583/2018). To však ale neznamená, že takýmito rozhodnutiami by nemohlo dôjsť k porušeniu práv sťažovateľov. Otázka náhrady trov konania dosahuje ústavnoprávnu dimenziu len vtedy, pokiaľ by bol v procese interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení všeobecne záväzného právneho predpisu zo strany všeobecného súdu obsiahnutý prvok svojvôle alebo extrémny rozpor s princípom spravodlivosti (napr. v dôsledku prepiateho formalizmu), či celkom nedostatočného odôvodnenia vydaného rozhodnutia. Takýto postup všeobecného súdu nemôže byť tolerovaný, lebo predstavuje v konečnom dôsledku zásah do základného práva účastníka (III. ÚS 634/2015).

13. Právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia síce neznamená, že súd musí dať podrobnú odpoveď na každý argument účastníka konania, avšak z odôvodnenia rozhodnutia musia byť zrejmé všetky pre rozhodnutie podstatné skutočnosti objasňujúce skutkový a právny základ rozhodnutia.

14. Ústavný súd v minulosti opakovane preskúmaval ústavnosť rozhodnutí všeobecných súdov, ktorými bolo rozhodované o trovách konania vedeného na základe žaloby o určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby (na tomto mieste uvádza len spisové značky jednotlivých konaní:

III. ÚS 165/09, III. ÚS 387/2015, III. ÚS 510/2015, II. ÚS 650/2016, III. ÚS 109/2017, IV. ÚS 119/2019). Podstatnou otázkou bolo vo všetkých prípadoch posúdenie oceníteľnosti (možnosti vyjadrenia peňažnou sumou) predmetu konania o určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby a v nadväznosti na to aplikácia § 10 ods. 1 a 2 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), resp. § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Všeobecné sudy vychádzali pri týchto sporoch jednotne zo záveru o neoceníteľnosti predmetu konania a určili základnú sadzbu tarifnej odmeny podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky. Ústavný súd pri ústavnoprávnom prieskume ani v jednom prípade nezistil dôvod na spochybnenie aplikácie tohto ustanovenia vyhlášky a nevyhovet ústavným sťažnostiam prezentujúcim opačný názor, a preto je možné hovoriť o stabilizovanej judikatúre nielen ústavného súdu, ale aj všeobecných súdov.

15. Napadnuté rozhodnutie je prvým prípadom preskúmaným ústavným súdom, keď všeobecný súd považoval predmet konania v tomto druhu sporu za oceníteľný, čo hneď na prvý pohľad vzbudzuje pozornosť. Svoj záver podporil okresný súd argumentáciou o zásadnej oceníteľnosti predmetu konania vo veciach o určenie neplatnosti zmluvy (vychádzajúc z hodnoty hnutelnej veci, nehnuteľnej veci alebo záväzku – plnenia ako možných predmetov zmluvy). Za rozhodujúce kritérium považoval s odkazom na rozhodnutie ústavného súdu č. k. II. ÚS 226/2012 reálne dôsledky, resp. účinky súdneho rozhodnutia v právnej sfére účastníka konania. Uviedol príklad rozsudku o určenie neplatnosti zmluvy o nadobudnutí vlastníckeho práva a rozsudku o určenie vlastníckeho práva ako spôsobilých titulov pre vykonanie zmeny zápisu v katastri nehnuteľností. Podľa neho je preto namieste v obidvoch týchto prípadoch potrebné považovať za tarifnú hodnotu veci všeobecnú hodnotu nehnuteľnosti. Túto argumentáciu okresný súd vzťahoval na konania o určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby, kde tarifnou hodnotou je peňažná suma zodpovedajúca cene dosiahnutej vydražením (hodnota príklepu v dražbe) a odkázal na komentár k vyhláške.

16. Podľa názoru ústavného súdu okresný súd napadnuté rozhodnutie v jeho relevantnej časti odôvodnil aplikáciou podzákonných ustanovení, ktoré špecifikám dotknutého konania vôbec nezodpovedajú. Odkazované uznesenie ústavného súdu č. k. II. ÚS 226/2012 zo 4. júla 2012, ktoré okresný súd využil na podporu právneho názoru o aplikácii § 10 ods. 2 vyhlášky, nemožno aplikovať paušálne bez toho, aby sa rozlišovalo, čo tvorí predmet sporu, pretože jeho predmetom bolo preskúmanie rozhodnutia o trovách v spore o určenie neplatnosti zmluvy o budúcej kúpnej zmluve k nehnuteľnosti. Hoci okresný súd označil správne kritérium na zistenie možnosti vyjadrenia hodnoty (práva), t. j. aké účinky má meritórne rozhodnutie súdu v tomto konaní na zmenu hmotnoprávneho postavenia účastníkov konania (II. ÚS 492/2013), jeho aplikácia bola okolnostiam prípadu príliš vzdialená.

17. Použitá analógia s konaniami o určenie neplatnosti zmluvy o nadobudnutí vlastníckeho práva, resp. o určenie vlastníckeho práva vôbec nevystihuje zvláštnosti žaloby o neplatnosť dobrovoľnej dražby. Podanou žalobou sa nemalo (a ani nemohlo) priamo priznať právo, hodnota ktorého je vyjadriteľná v peniazoch, rovnako ako účelom (podstatou a zmyslom) právnej služby nebolo dosiahnutie určenia vlastníckeho práva k veci, ale len určiť, že konkrétny právny úkon je neplatný (III. ÚS 109/2017). Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) navyše žaloby o určenie neplatnosti právnych úkonov už vylučuje, avšak pripúšťa práve osobitný typ konania o určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby v zmysle § 137 písm. d) CSP. Ide o spor o určenie právnej skutočnosti, ak to vyplýva z osobitného predpisu, ktorým je v tomto prípade zákon č. 527/2002 Z. z.

o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov. Naproti tomu konanie o určenie vlastníckeho práva je typom žaloby podľa § 137 písm. c) CSP. Aj z tohto hľadiska je zrejmé, že je rozdiel, či je predmetom sporu určenie vlastníckeho práva alebo určenie neplatnosti dobrovoľnej dražby, t. j. posúdenie, či dobrovoľná dražba bola alebo nebola vykonaná v súlade so zákonom (IV. ÚS 119/2019).

18. Okresný súd nezohľadnil, že predmetom sporu nie je definitívne určenie existencie konkrétneho práva, ale určenie súladu určitej právnej skutočnosti so zákonom, ktoré vyvoláva ďalšie právne konzekvencie predpokladané osobitným zákonom. Takýto stav existuje v prípade sporov o neplatnosť skončenia pracovného pomeru, o neplatnosť dražby (napr. III. ÚS 510/2015, II. ÚS 650/2016), o určenie, že vec (právo alebo iná majetková hodnota) patrí do dedičstva (napr. IV. ÚS 187/2018). Pri týchto sporoch je tak potrebné určiť základnú sadzbu tarifnej odmeny podľa § 11 ods. 1 písm. a) vyhlášky, vychádzajúc z toho, že ide o neoceniteľný predmet konania.

19. Interpretácia príslušného ustanovenia vyhlášky nezohľadňuje podstatu v ňom obsiahnutého rozlišovacieho kritéria, je preto arbitrárna, zjavne neodôvodnená a vymyká sa z ústavného rámca. Ústavný súd podotýka, že mu neprislúcha zjednocovať *in abstracto* judikatúru všeobecných súdov a suplovať tak poslanie, ktoré zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zveruje primárne Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky (jeho plénu a príslušnému kolégiu) v podobe právomoci zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, sekundárne aj krajským súdom a okresným súdom (resp. ich plénam, kolégiám, prípadne grémiami) v podobe prerokovania a vyjadrovania sa k podnetom na prijatie stanoviska k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Napriek tomuto zákonnému rámcu zistený odklon súdu od už existujúcej skoršej judikatúry a možno povedať, že aj od ustálenej súdnej praxe, v tomto konkrétnom prípade predstavuje zásah do základných práv a slobôd sťažovateľov, pretože bol dôsledkom arbitrárnosti súdneho rozhodnutia.

20. Je potrebné prisvedčiť aj ďalšej námietke sťažovateľov, že okresný súd im nedal v odôvodnení napadnutého uznesenia žiadnu odpoveď na námietku, že uznesenie vyššieho súdneho úradníka bolo vydané proti pôvodnému žalobcovi v čase, keď už nežil, to znamená, že výrokom rozhodnutia o výške trov konania bol na plnenie zaviazaný právne neexistujúci subjekt. Okresný súd v bode 20 odôvodnenia napadnutého uznesenia uviedol, že sťažovatelia sú povinní spoločne a nerozdielne plniť trovy konania podľa rozhodnutia o výške trov konania, keďže po smrti pôvodného žalobcu prešla na nich táto povinnosť a cena nadobudnutého dedičstva prevyšuje výšku trov konania, ktoré sú povinní zaplatiť. Uvedené odôvodnenie podľa názoru ústavného súdu nedáva odpoveď na jasnú výhradu sťažovateľov o nedostatku procesnej podmienky konania. Keďže výrok uznesenia vyššieho súdneho úradníka zaväzuje osobu, ktorá v čase jeho vydania nemala právnu subjektivitu, tak vydané rozhodnutie je bez ďalšieho poznačené najzávažnejším procesným pochybením – zmätočnosťou [pozri § 420 písm. b) CSP]. Okresný súd sa ako sťažnostný súd ústavne neprijateľným spôsobom vyhol odpovedi na riadne vznesenú námietku týkajúcu sa nedostatku, na ktorý má okresný súd prihliadať kedykoľvek počas konania (§ 161 ods. 1 CSP).

21. Aj posledná námietka sťažovateľov je podľa ústavného súdu dôvodná, pretože okresný súd nedal v zodpovedajúcom rozsahu odpoveď na ich námietku o neúčelnosti trov konania žalovanej v 1. rade a žalovaného v 3. rade, ktorý je zároveň aj jediný spoločník a konateľ žalovanej v 1. rade.

Okresný súd len paušálne v bode 19 napadnutého rozhodnutia uzavrel, že úkony právnej pomoci boli riadne preukázané a neboli neúčelné. Takéto odôvodnenie ani v spojení s odôvodnením obsiahnutým v uznesení vyššieho súdneho úradníka nepostačuje pre ústavne súladné zodpovedanie na jasne vznesenú námietku sťažovateľov o faktickej totožnosti dvoch zo žalovaných, ktorej obsah spochybňuje v podstate dôvodnosť priznanej výšky náhrady trov konania dvom žalovaným.

22. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým rozhodnutím bolo porušené základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru tak, ako to je uvedené v bode 1 výroku tohto rozhodnutia.

23. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľov na zrušenie napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci okresnému súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (výrok 2). Okresný súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

V.

Trovy konania

24. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 375,24 eur. Sťažovatelia výšku uplatneného nároku nevyšli.

25. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z § 11 ods. 3 vyhlášky. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020 je 177 eur, po znížení pri zastupovaní dvoch a viacerých sťažovateľov o 50 % z tejto sumy (suma 88,50 eur podľa § 13 ods. 2 vyhlášky) a hodnota režijného paušálu je 10,62 eur za každý (spoločný) úkon právnej služby (§ 16 ods. 3 vyhlášky). Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2020 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu). Za repliku sťažovateľov k vyjadreniu okresného súdu nebolo možné priznať nárok na náhradu, pretože nevedla k ďalšiemu objasneniu skutočností už uvedených v ústavnej sťažnosti. Nebolo preukázané, že advokátka sťažovateľov je platiteľkou dane z pridanej hodnoty.

26. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný zaplatiť právnej zástupkyňi sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označenej v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. februára 2021

Libor Duľa
predseda senátu